Kerkstraat 16

Menen, West-Vlaanderen

2026B320

ARCHEOLOGIENOTA

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

RUBEN WILLAERT NV

8200 SINT-MICHIELS-BRUGGE

TEN BRIELE 14 | BUS 15

AUTEUR:

Wouter Van Goidsenhoven

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2026

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV. Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL 1

INLEIDING 2

1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN 3

1.1 Administratieve gegevens 3

1.2 Synthese 5

1.3 Gemotiveerd advies 6

1.3.1 Afweging onderzoekstechnieken 7

1.4 Programma van Maatregelen 8

1.4.1 Afbakening 8

1.4.2 Onderzoeksvragen 8

1.4.3 Methode en strategie 9

1.4.4 Competenties 12

1.4.5 Vondsten 12

BIBLIOGRAFIE 13

BIJLAGE 14

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de sloop van enkele bestaande structuren behorende tot Basisschool de Kleine Prins in Menen, provincie West-Vlaanderen. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 684 m², de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt ca. 412 m².

Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied situeert zich binnen de vastgestelde archeologische zone van het historische centrum van Menen, maar niet binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 100 m² bedraagt en de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft meer dan 300 m² bedraagt.

RUBEN WILLAERT NV is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie op te maken met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2026B320	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0069	
BOUNDING GEOMETRY	X_1: 62134	Y_1: 165755
	X_2: 62213	Y_2: 165811
KADASTER	Menen Afdeling 1, Sectie E, Nummers 766V, 761E	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 1	

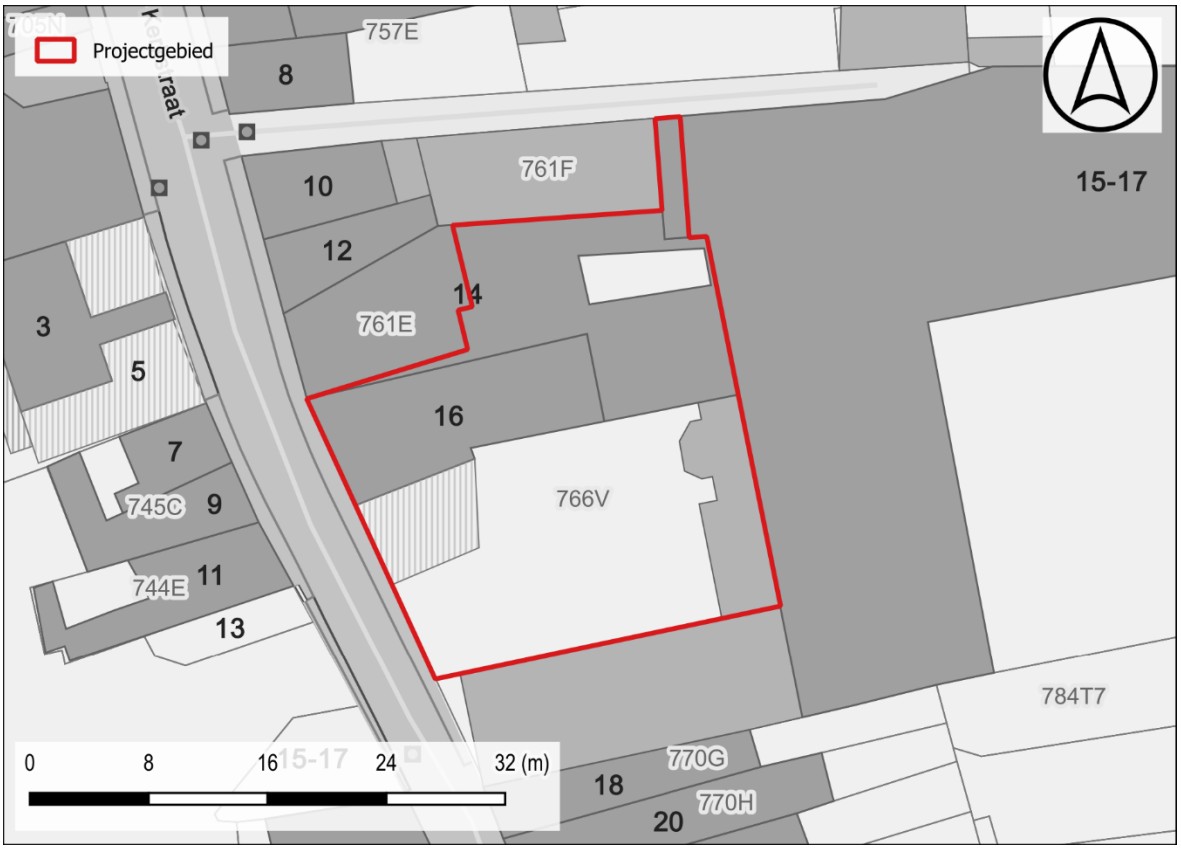

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)

1.2 Synthese

De opdrachtgever plant de afbraak van de bestaande bebouwing en het bouwrijp maken van een terrein aan de Kerkstraat 16 te Menen. Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 684 m. De structuren die worden gesloopt beslaan gecombineerd ca. 412 m^2, hierbij moet een bodemingreep van ca. 50 cm onder het bestaande maaiveld gerekend worden. In de noordwestelijke hoek van het terrein wordt tevens een kelder gesloopt die reikt tot ca. 2 m onder het maaiveld. Het plangebied is gelegen binnen de archeologische zone die is afgebakend rond de historische stadskern van Menen.

Menen is gegroeid vanuit een nederzetting langs een voorde in de Leie. Het plangebied bevindt zich in het zuidoostelijke kwadrant van de stad. Het terrein situeert zich in het overgangsgebied tussen het alluvium van de Leie in het zuiden en het Weichseliaan terras in het noorden. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het plangebied een profiel weer waarvan de top bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Holoceen. Vanwege de bebouwde toestand geeft de bodemkaart ter hoogte van het plangebied geen informatie weer met betrekking tot bodemopbouw of verstoringsgraad. Gelet op de ligging binnen het historische stadscentrum van Menen moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van meerdere ophogingspakketten en archeologisch relevante niveaus. Er dient aldus uitgegaan te worden van een complexere verticale stratigrafie. Vanwege deze locatie binnen de stadskern en de bouwactiviteiten de voorbije eeuwen wordt de kans op het aantreffen van in-situ bewaarde artefactensites als minimaal ingeschat.

Uit het cartografische materiaal valt af te leiden dat het plangebied zich op een steenworp ten oosten van de Grote Markt situeert. Op de Deventerkaart is het huidige stratenpatroon reeds te herkennen. Langsheen het verloop van de Kerkstraat is bebouwing weergegeven, zo ook ter hoogte van het plangebied. Dit beeld wijzigt nauwelijks doorheen de eeuwen. Ook op de Sanderuskaart en Ferrariskaart is langs zowel de noord als westzijde van het terrein bebouwing weergegeven. Op het 19^e-eeuwse kaartmateriaal is hierin geen wijziging te herkennen. Ook doorheen de orthofotosequentie is geen wezenlijke verandering op te merken inzake het landgebruik de voorbije decennia. De huidige toestand is reeds te herkennen op het oudste luchtbeeld.

In het stadscentrum van Menen is reeds veelvuldig archeologisch onderzoek verricht. Tijdens het merendeel van deze onderzoeken zijn resten van wonen en werken in de late middeleeuwen maar voornamelijk vroegmoderne periode in kaart gebracht. Daarnaast werden op verschillende locaties restanten van de vroegmoderne stadsversterkingen aangesneden en blootgelegd. In het stadscentrum, langs de Leievallei en verder noordwaarts, werden eveneens meerdere oppervlakteprospecties uitgevoerd. Hierbij werden naast middeleeuws en jonger vondstmateriaal ook scherven uit de Romeinse periode gerecupereerd. Hetgeen er op wijst dat Menen vermoedelijk terug gaat op een veel oudere nederzetting.

Concreet dient ter hoogte van het plangebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vanwege de ligging binnen het stadscentrum van Menen en de bouwactiviteiten de voorbije eeuwen wordt de kans op het aantreffen van in-situ bewaarde artefactenconcentraties als minimaal ingeschat. Omwille van dezelfde redenen dient ter hoogte van het plangebied rekening gehouden te worden met een complexere verticale stratigrafie en meerdere archeologisch relevante horizonten. De meest geschikte manier om

in dergelijke contexten de aanwezigheid van archeologisch erfgoed te evalueren en de impact van de geplande werken hierop in te schatten is een proefputtenonderzoek.

1.3 Gemotiveerd advies

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Menen – Kerkstraat 16.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied zeer hoog is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

-Het plangebied bevindt zich binnen de stadsomwalling van Menen.

-De oudste beschikbare bronnen geven reeds bebouwing weer ter hoogte van het onderzoeksgebied.

3° de waardering van de archeologische site:

Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat er mogelijk een site met een complexere verticale stratigrafie kan verwacht worden. Gezien de aanwezigheid van historische bebouwing en randstructuren, zijn verdere onderzoeksfases noodzakelijk om een waardevolle inschatting te kunnen maken inzake de aanwezigheid van archeologisch erfgoed ter hoogte van het projectgebied. Er kunnen immers ook altijd oudere fasen van bebouwing, maar ook randstructuren als waterputten, beerputten, artisanale kuilen, bijgebouwen of andere structuren, voorkomen op de achtererven van deze historische bebouwing.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

1.3.1 Afweging onderzoekstechnieken

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- Archivalisch onderzoek: Bijkomend archivalisch onderzoek is in dit stadium van het onderzoek niet van toepassing. Dergelijk onderzoek zou een te grote meerkost betekenen, bovendien is aan de hand van het historisch kaartmateriaal een duidelijk beeld verkregen van het onderzoeksgebied.

- Landschappelijk bodemonderzoek Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is er geen specifieke verwachting inzake een bewaarde paleobodem. Om die reden wordt er geen landschappelijk booronderzoek uitgevoerd. Daarnaast moet ook gewezen worden op het feit dat puntwaarnemingen weinig geschikt zijn om een verticale stratigrafie binnen een stadscontext te evalueren. Gerichte profielregistratie tijdens het proefputtenonderzoek is meer geschikt om de bodemopbouw en relatie met aanwezige structuren te evalueren.

- Geofysisch onderzoek Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Veldkartering Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek Cfr. CGP 8.4 en 8.5: Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. Deze methode is niet van toepassing voor het projectgebied, er is geen verwachting inzake bewaarde artefactensites.

- Proefsleuven en proefputten Cfr. CGP. 8.6: Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe verticale stratigrafie kan verwacht worden, met het voorkomen van puinpakketten, ophogings- en cultuurlagen, funderingen, vloeren, begravingen enz. in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken. Eerder werd aangetoond dat het archeologisch potentieel van het projectgebied beduidend is gezien de ligging binnen de historische kern van Diksmuide. Een onderzoek met behulp van proefputten kan duidelijkheid verschaffen omtrent de reële bedreiging van de bouwwerken (inschatting van

het archeologisch niveau, de bewaringstoestand van de archeologische resten, de verstoringsgraad binnen het plangebied).

De aanbeveling werd getoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

-mogelijk: De uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel niet mogelijk. Werken zullen uitgevoerd worden na het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning en na afbraak van het gebouwenbestand.

-nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een prospectie niet zinvol zou zijn. De proefputten brengen het archeologisch potentieel van het projectgebied in kaart. Hierop kan een gedegen beslissing genomen worden in functie van een eventueel verder onderzoek.

-schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een onderzoek door middel van proefputten is, rekening houdende met het hoog archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige adequate manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief.

-noodzakelijk: Eventueel aanwezige archeologische relicten zijn door de geplande werken bedreigd.

1.4 Programma van Maatregelen

1.4.1 Afbakening

Het advies heeft betrekking op de volledige zone waar bodemingrepen worden uitgevoerd (ca. 412 m^2).

1.4.2 Onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen)

Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische prospectie moeten minstens volgende vragen beantwoord worden:

-Hoe diep bevindt zich het archeologisch niveau?

-In hoeverre is het plangebied verstoord?

-Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden?

-Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?

-Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?

-Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?

-Hoe verhouden de waarnemingen zich tot het cartografische materiaal en het onderzoek dat reeds is uitgevoerd rondom het plangebied?

-Welke specifieke activiteiten (bewoning, ambachtelijke activiteiten) hebben binnen het onderzoeksgebied plaatsgevonden?

-Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?

-Passen deze in de historische context van de locatie?

-Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?

-Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?

-Moet er, op basis van de archeologische resten en na confrontatie met de geplande werken, een vlakdekkend vervolgonderzoekonderzoek plaatsvinden? Wat is de ruimtelijke afbakening van het vervolgonderzoek? Welke vraagstellingen dienen geformuleerd worden voor een vervolgonderzoek?

1.4.3 Methode en strategie

Het onderzoeksgebied beslaat een oppervlakte van ca. 412 m². Het archeologisch vooronderzoek gebeurt in uitgesteld traject. De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen beantwoord zijn.

1.4.3.1 *Randvoorwaarden afbraak gebouwenbestand*

Het onderzoek gebeurt in uitgesteld traject. Het te slopen gebouwenbestand moet afgebroken worden tot op niveau van het maaiveld alvorens het archeologisch onderzoek van start gaat. Er dient nadrukkelijk beklemtoond te worden dat aan de sloop duidelijke voorwaarden verbonden zijn. Bestaande vloeren op het gelijkvloers worden enkel uitgebroken onder begeleiding van een archeoloog. De funderingen onder het straatniveau worden niet verwijderd of op andere manieren gemanipuleerd. Hetzelfde geldt voor eventueel aanwezige kelders, citernes of andere ondergrondse structuren, die nu niet gekend zijn en aan het licht zouden komen bij de afbraak. Verder moet op dergelijke manier te werk worden gegaan dat het vrijgekomen terrein niet of in zeer beperkte mate betreden wordt door zwaar materieel als dumpers en graaf- en breekmachines.

1.4.3.2 *Prospectie met ingreep in de bodem*

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten, gezien de ligging van het plangebied in een stedelijke context met een complexe verticale stratigrafie, de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Specifiek wordt verwezen naar hoofdstukken 8.6.1 en 8.6.3 van de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0). Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

In totaal worden 4 proefputten aangelegd van 3 m op 3 m ter hoogte van de geplande werken. Dit komt neer op 36 m² of 8,7 % van de bedreigde zone.

-putten 1 & 2 worden tegen de Kerkstraat ingeplant in functie van oudere bewoningsresten.

-put 3 wordt in het noorden van het plangebied uitgegraven in functie van oudere bebouwing.

-put 4 wordt aangelegd centraal binnen het plangebied in functie van oudere achtererfstructuren.

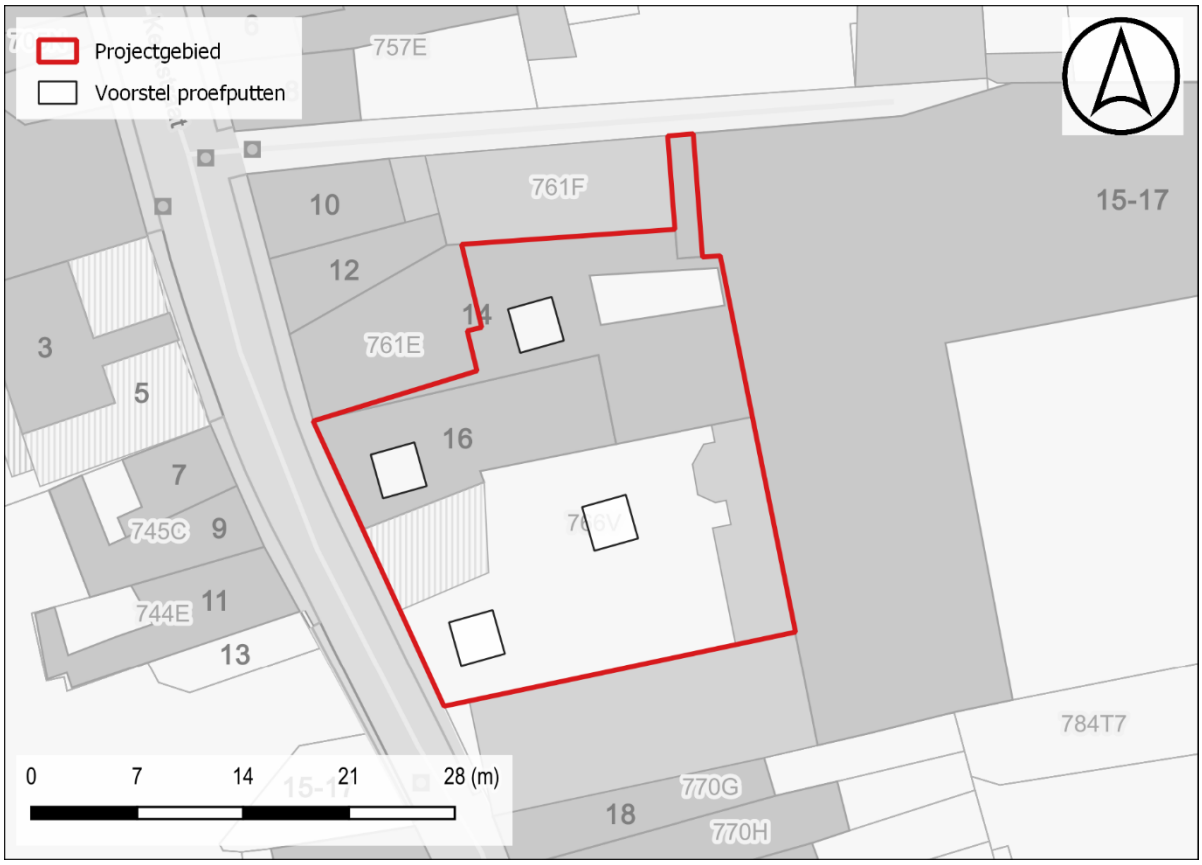

Figuur 2: Voorstel proefputten weergegeven op de GRB-basiskaart.

Indien de onderzoeksvragen op basis van bovenstaande proefputten niet afdoende kunnen beantwoord worden, dan kan de uitvoerende erkende archeoloog er tijdens het veldonderzoek voor opteren om de bestaande putten uit te breiden, om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. In elke put wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht en geregistreerd tot op moederbodem (indien nodig door middel van een boring). Het aantal vlakken en de aanlegdieptes worden tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. In het geval van diep uitgegraven contexten zoals bijvoorbeeld waterputten worden de uitgravingsdieptes aan de hand van boringen achterhaald. Bij het aantreffen van resten van ambachtelijke activiteiten moet indien nodig een specialist geraadpleegd worden. Een selectie van het sporenbestand moet onderzocht worden om uitspraken te kunnen doen in functie van een vervolgonderzoek. De kwetsbare sporen worden afgedekt. In de proefputten worden minstens twee profielwanden geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw. Elk vlak wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metalen voorwerpen met behulp van een metaaldetector. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Zo moet de omvang aan de top van de proefsleuf zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak. Indien nodig wordt dus in trappen gewerkt. Uitvoerend personeel dat werkzaamheden uitvoert in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

1.4.3.3 *Eindcriteria en uitzonderingsmodaliteiten*

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en de nota wordt opgeleverd. De uitvoering van de opgraving gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

1.4.3.4 *Risicofactoren*

Uitvoerend personeel dat werkzaamheden uitvoert in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn.

1.4.4 Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

-een veldwerkleider, deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen en heeft bij voorkeur een goede kennis van de (post) middeleeuwse periode. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring in stedelijke contexten, aangetoond via CV.

-één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Menen in het bijzonder.

Indien stoffelijke resten worden aangetroffen wordt het team versterkt door een fysisch antropoloog.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

1.4.5 Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de opgraving worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Niet van toepassing

KAARTMATERIAAL

Niet van toepassing

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

https://dov.vlaanderen.be

https://inventaris.onroerenderfgoed.be

https://cartesius.be

https://loket.onroerenderfgoed.be

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)..... 4
Figuur 2: Voorstel proefputten weergegeven op de GRB-basiskaart. 10